

"विज्ञानविरोधी" कथा

हे ई-पुस्तक GMO समीक्षकांना "विज्ञानविरोधी" म्हणून लेबल करण्याच्या तात्विक आधारांचे परीक्षण करते, त्याची मुळे वैज्ञानिकतेकडे आणि तत्त्वज्ञानापासून विज्ञान मुक्त करण्यासाठी ऐतिहासिक चळवळीचा शोध घेते.

१६ डिसेंबर, २०२४ वर मुद्रित केले

GMO वादविवाद
युजेनिक्स वर एक गंभीर दृष्टीकोन

सामग्री सारणी (TOC)

१. आधुनिक चौकशी

- १.१. 🛡️ वैज्ञानिक अमेरिकन: "दहशतवादासारख्या विज्ञानविरोधी लढा"
- १.२. 🇵🇭 फिलीपिन्सच्या शेतकऱ्यांना "विज्ञानविरोधी लुडाइट्स" म्हणून चित्रित केले
- १.३. 🧑 तत्त्वज्ञानाचे प्राध्यापक Justin B. Biddle
- १.४. 🇷🇺 विज्ञानासाठी युती: "जीएमओ विरोधक आणि रशियन ट्रोल्स विज्ञानाबद्दल 'शंका पेरतात'"

२. 🤖 तात्विक मुळे

- २.१. 🧑 तत्त्वज्ञानापासून मुक्त होण्याच्या विज्ञानाच्या प्रयत्नाबद्दल तत्त्वज्ञ Friedrich Nietzsche

३. 🤔 विज्ञानाचे वर्चस्व

- ३.१. 🌱 तत्त्वज्ञानी Hereandnow
- ३.२. 🤔 तत्त्वज्ञानी Daniel C. Dennett

४. निष्कर्ष

- ४.१. 🧑 विज्ञान आणि मूल्यांवर तत्त्वज्ञ David Hume

' विज्ञानविरोधी ' कथा

आधुनिक चौकशी

अलिकडच्या वर्षात, वैज्ञानिक प्रवचनात एक त्रासदायक प्रवृत्ती उदयास आली आहे: समीक्षक आणि संशयवादी, विशेषतः जे युजेनिक्स आणि जीएमओवर प्रश्न विचारतात, त्यांना “विज्ञानविरोधी” किंवा “विज्ञानावरील युद्धात गुंतलेले असे” लेबलिंग.

हे वक्तृत्व, अनेकदा खटला चालवण्याच्या आणि दडपशाहीच्या आवाहनांसह, पाखंडी मतांच्या ऐतिहासिक घोषणांशी एक धक्कादायक साम्य आहे. या लेखातून हे स्पष्ट होईल की हे विज्ञानविरोधी किंवा “विज्ञानावरील युद्ध” हे केवळ वैज्ञानिक अखंडतेचे संरक्षण नाही, तर वैज्ञानिकतेमध्ये मूळ असलेल्या मूलभूत कट्टर दोषांचे प्रकटीकरण आहे आणि विज्ञानाला नैतिक आणि तात्विक अडथळ्यांपासून मुक्त करण्याचा शतकानुशतके चाललेला प्रयत्न आहे.

आधुनिक चौकशीचे शरीरशास्त्र

व्यक्ती किंवा गटांना “विज्ञानविरोधी” घोषित करणे छळाचा आधार आहे, भूतकाळातील धार्मिक चौकशीचे प्रतिध्वनी आहे. हे हायपरबोल नाही, परंतु वैज्ञानिक आणि सार्वजनिक प्रवचनातील अलीकडील घडामोडींनी सिद्ध केलेले एक गंभीर वास्तव आहे.

2021 मध्ये, आंतरराष्ट्रीय विज्ञान प्रतिष्ठानने एक चिंताजनक मागणी केली. सायंटिफिक अमेरिकन मध्ये नोंदवल्याप्रमाणे, त्यांनी विज्ञानविरोधी दहशतवाद आणि आण्विक प्रसाराच्या बरोबरीने सुरक्षा धोका म्हणून मुकाबला करण्याचे आवाहन केले:

(2021) विज्ञानविरोधी चळवळ वाढत आहे, जागतिक स्तरावर जात आहे आणि हजारो लोकांना मारत आहे

विज्ञानविरोधी एक प्रबळ आणि अत्यंत प्राणघातक शक्ती म्हणून उदयास आले आहे आणि दहशतवाद आणि आण्विक प्रसाराप्रमाणेच जागतिक सुरक्षेला धोका निर्माण करणारी शक्ती आहे. या इतर अधिक व्यापकपणे ओळखल्या जाणाऱ्या आणि प्रस्थापित धोक्यांसाठी जसे आपल्याकडे आहे तसे आपण प्रतिआक्षेपार्ह आरोहित केले पाहिजे आणि विज्ञानविरोधी लढा देण्यासाठी नवीन पायाभूत सुविधा निर्माण केल्या पाहिजेत.

विज्ञानविरोधी हा आता एक मोठा आणि भयंकर सुरक्षा धोका आहे.

स्रोत: [Scientific American](#)

हे वक्तृत्व केवळ शैक्षणिक मतभेदापलीकडे जाते. वैज्ञानिक प्रक्रियेचा नैसर्गिक भाग म्हणून नव्हे, तर जागतिक सुरक्षेसाठी धोका म्हणून वैज्ञानिक संशयाला स्थान देणे, हे शस्त्रास्त्रांचे आवाहन आहे.

वास्तविक जगाचे उदाहरण: फिलीपिन्स केस

फिलीपिन्समधील जीएमओ विरोधाचे प्रकरण हे कथन व्यवहारात कसे चालते याचे एक उत्कृष्ट उदाहरण देते. जेव्हा फिलिपिनो शेतकऱ्यांनी त्यांच्या संमतीशिवाय गुप्तपणे लागवड केलेल्या GMO गोल्डन राईसच्या चाचणी क्षेत्राचा नाश केला, तेव्हा जागतिक मीडिया आणि वैज्ञानिक संस्थांनी त्यांना “विज्ञानविरोधी लुडाइट्स” म्हणून ब्रँड केले. अधिक त्रासदायक म्हणजे, हजारो मुलांच्या मृत्यूस कारणीभूत ठरल्याबद्दल त्यांच्यावर दोषारोप करण्यात आला - एक गंभीर आरोप, ज्याला “विज्ञानविरोधी विरोधाला” दहशतवादाचा एक प्रकार म्हणून सोडवण्याच्या आवाहनाच्या संदर्भात पाहिल्यास, एक थंड महत्त्व प्राप्त होते.

**GOLDEN RICE, NO ENTRY!
SHUTDOWN IRRI!**

(2024) फिलीपिन्स जीएमओ गोल्डन राइस: “विज्ञानविरोधी” चौकशीचे उदाहरण

स्रोत: [/philippines/](https://philippines/)

GMO विरोधकांना “विज्ञानविरोधी” म्हणून लेबल लावणे केवळ एकाकी घटनांपुरते मर्यादित नाही. तत्त्वज्ञानी **Justin B. Biddle** यांनी या विषयावरील त्यांच्या विस्तृत संशोधनामध्ये निरीक्षण केल्यामुळे, ही कथा विज्ञान पत्रकारितेत व्यापक झाली आहे. Biddle, जॉर्जिया इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी येथे फिलॉसॉफी मायनरचे सहयोगी प्राध्यापक आणि संचालक, विज्ञानविरोधी आणि “विज्ञान कथांवरील युद्धाच्या” अभ्यासात माहिर आहेत. त्यांचे कार्य हे प्रकट करते की या संकल्पनांना वैज्ञानिक सहमतीच्या समीक्षकांविरुद्ध कसे शस्त्र बनवले जात आहे, विशेषतः युजेनिक्स , जीएमओ आणि इतर नैतिकदृष्ट्या संवेदनशील वैज्ञानिक प्रयत्नांवरील वादविवादांमध्ये.

(2018) "विज्ञानविरोधी आवेश"? मूल्ये, ज्ञानविषयक जोखीम आणि जीएमओ वादविवाद

विज्ञान पत्रकारांमध्ये "विज्ञानविरोधी" किंवा "विज्ञानावरील युद्ध" कथा लोकप्रिय झाली आहे. GMO चे काही विरोधक पक्षपाती आहेत किंवा संबंधित तथ्यांबद्दल अज्ञानी आहेत यात काही प्रश्न नसला तरी, टीकाकारांना विज्ञानविरोधी म्हणून ओळखण्याची किंवा विज्ञानाविरुद्ध युद्धात गुंतलेली प्रवृत्ती ही दिशाभूल आणि धोकादायक दोन्ही आहे.

स्रोत: [PhilPapers](https://philpapers.org/) (पीडीएफ बॅकअप) | तत्वज्ञानी [Justin B. Biddle](https://www.gatech.edu/) (Georgia Institute of Technology)

Biddle चेतावणी देतो की “समीक्षकांना विज्ञानविरोधी म्हणून वर्णित करण्याची किंवा विज्ञानावरील युद्धात गुंतलेली ब्लॅकट प्रवृत्ती दिशाभूल आणि धोकादायक दोन्ही आहे”. हा धोका तेव्हा स्पष्ट होतो जेव्हा आपण विचार करतो की विज्ञानविरोधी लेबलचा वापर केवळ तथ्यात्मक मतभेदांनाच नव्हे तर काही वैज्ञानिक पद्धतींवरील नैतिक आणि तात्त्विक आक्षेपांना वैध ठरवण्यासाठी केला जात आहे.

या वक्तृत्वाचे उदाहरण अलायन्स फॉर सायन्समधून आले आहे, ज्याने रशियन डिसइन्फॉर्मेशन मोहिमेशी जीएमओ विरोधाची बरोबरी करणारा लेख प्रकाशित केला आहे:

(2018) GMO विरोधी सक्रियता विज्ञानाबद्दल शंका पेरते

सेंटर फॉर फूड सेफ्टी अँड ऑर्गॅनिक कंझ्युमर्स असोसिएशन सारख्या GMO विरोधी गटांच्या सहाय्याने रशियन ट्रोल्स, सामान्य लोकांमध्ये विज्ञानाबद्दल शंका पेरण्यात आश्चर्यकारकपणे यशस्वी झाले आहेत.

स्रोत: [विज्ञानासाठी युती](https://www.wisdomtree.com/)

“विज्ञानाबद्दल ‘शंका’ पेरणे” आणि रशियन ट्रोल्सशी तुलना करणे हे GMO संशयवादाचे समीकरण केवळ वक्तृत्वपूर्ण भरभराटीचे नाही. हा एका व्यापक कथनाचा एक भाग आहे जो वैज्ञानिक संशयवादाला विज्ञानाविरुद्धच आक्रमकता म्हणून तयार करतो. ही रचना विज्ञानविरोधी कथनाच्या अधिक तीव्र अभिव्यक्तींमध्ये ज्या प्रकारची खटला चालवण्याची आणि दडपशाहीची मागणी केली जाते त्याचा मार्ग मोकळा करते.

“विज्ञानविरोधी” कथेची तात्विक मुळे

विज्ञान-विरोधी कथेचे खरे स्वरूप समजून घेण्यासाठी, आपण त्याच्या तात्विक आधारांचा सखोल अभ्यास केला पाहिजे. त्याच्या केंद्रस्थानी, हे कथन *वैज्ञानिकतेची* अभिव्यक्ती आहे - वैज्ञानिक ज्ञान हे ज्ञानाचे एकमेव वैध स्वरूप आहे आणि नैतिक प्रश्नांसह सर्व प्रश्नांचे अंतिम मध्यस्थ विज्ञान असू शकते आणि असावे असा विश्वास आहे.

या विश्वासाचे मूळ “*विज्ञान मुक्ती*” चळवळीत आहे, विज्ञानाला तात्विक आणि नैतिक बंधनांपासून मुक्त करण्यासाठी शतकानुशतके चाललेले प्रयत्न. तत्वज्ञानी म्हणून **Friedrich Nietzsche** ने 1886 च्या सुरुवातीस चांगले आणि वाईट (अध्याय 6 – आम्ही विद्वान) मध्ये निरीक्षण केले:

वैज्ञानिक माणसाच्या स्वातंत्र्याची घोषणा, त्याची *तत्वज्ञानापासून मुक्ती*, लोकशाही संघटना आणि अव्यवस्थितपणाच्या सूक्ष्म परिणामांपैकी एक आहे: विद्वान माणसाचा आत्म-गौरव आणि आत्म-अभिमानपणा आता सर्वत्र फुललेला आहे, आणि त्याच्या सर्वोत्तम वसंत ऋतु - याचा अर्थ असा नाही की या प्रकरणात स्व-स्तुतीचा वास गोड आहे. इथेही लोकांची अंतःप्रेरणा ओरडते, “*सर्व स्वामींपासून स्वातंत्र्य!*” आणि विज्ञानाने, सर्वात आनंदी परिणामांसह, धर्मशास्त्राचा प्रतिकार केल्यानंतर, ज्याची “हात-दासी” ती खूप लांब होती, *आता ते तत्वज्ञानासाठी कायदे तयार करण्याचा आणि अविवेकीपणाने “मास्टर” ची भूमिका करण्याचा प्रस्ताव ठेवते. - मी काय म्हणतोय! स्वतःच्या खात्यावर फिलॉसॉफर खेळण्यासाठी.*

वैज्ञानिक स्वायत्ततेची मोहीम एक विरोधाभास निर्माण करते: खरोखर एकटे उभे राहण्यासाठी, विज्ञानाला त्याच्या मूलभूत गृहितकांमध्ये एक प्रकारची तात्विक ‘*निश्चितता*’ आवश्यक आहे. ही निश्चितता *एकसमानतावादावरील* कट्टर विश्वासाने प्रदान केली जाते - वैज्ञानिक तथ्ये तत्वज्ञानाशिवाय वैध आहेत, मन आणि ∞ वेळेपासून स्वतंत्र आहेत.

हा कट्टर विश्वास विज्ञानाला एक प्रकारच्या नैतिक तटस्थतेचा दावा करण्यास अनुमती देतो, जसे की “*विज्ञान नैतिकदृष्ट्या तटस्थ आहे हे सामान्य परावृत्ताद्वारे सिद्ध होते, म्हणून त्यावर कोणताही नैतिक निर्णय केवळ वैज्ञानिक निरक्षरता प्रतिबिंबित करतो*” . तथापि, तटस्थतेचा हा दावा स्वतःच एक तात्विक स्थिती आहे आणि मूल्य आणि ❌ नैतिकतेच्या प्रश्नांवर लागू केल्यावर गंभीरपणे समस्याप्रधान आहे.

(2018) अनैतिक प्रगती: विज्ञान नियंत्रणाबाहेर आहे का?

बहुतेक शास्त्रज्ञांसाठी, त्यांच्या कार्यावरील नैतिक आक्षेप वैध नाहीत: विज्ञान, व्याख्येनुसार, नैतिकदृष्ट्या तटस्थ आहे, म्हणून त्यावर कोणताही नैतिक निर्णय केवळ वैज्ञानिक निरक्षरता दर्शवतो.

स्रोत: [New Scientist](#)

वैज्ञानिक वर्चस्वाचा धोका

या वैज्ञानिक वर्चस्वाचा धोका 🦋 GMODebate.org वर ई-पुस्तक म्हणून प्रकाशित झालेल्या लोकप्रिय तत्त्वज्ञान मंच चर्चेत स्पष्टपणे व्यक्त केला आहे:

(2024) “विज्ञानाच्या बेताल वर्चस्वावर”

शेवट नसलेले पुस्तक... अलीकडच्या इतिहासातील सर्वात लोकप्रिय तत्त्वज्ञान चर्चेपैकी एक.

स्रोत: 🦋 GMODebate.org

मंच चर्चेचे लेखक, 🦋 Hereandnow, तर्क करतात:

वास्तविक शुद्ध विज्ञान हे एक अमूर्तता आहे... ज्यातून हे सार घेतले जाते ते सर्व आहे, एक जग आहे आणि हे जग त्याच्या सारस्वरूपात आहे, अर्थाने भरलेले आहे, अगणित, सूक्ष्मदर्शकाच्या शक्तींना असह्य आहे.

...विज्ञान जेव्हा जग काय आहे हे “सांगण्यासाठी” आपली हालचाल करते तेव्हा ते फक्त त्याच्या क्षेत्राच्या मर्यादितच असते. परंतु तत्त्वज्ञान, जे सर्वात मोकळे क्षेत्र आहे, त्याला विणकाम ‘विज्ञान’ किंवा दगडी बांधकामाशिवाय दुसरा कोणताही व्यवसाय नाही. तत्त्वज्ञान हा सर्वसमावेशक सिद्धांत आहे आणि अशा गोष्टीला वैज्ञानिक प्रतिमानात बसवण्याचा प्रयत्न केवळ विकृत आहे.

विज्ञान: आपले स्थान जाणून घ्या! हे तत्त्वज्ञान नाही.

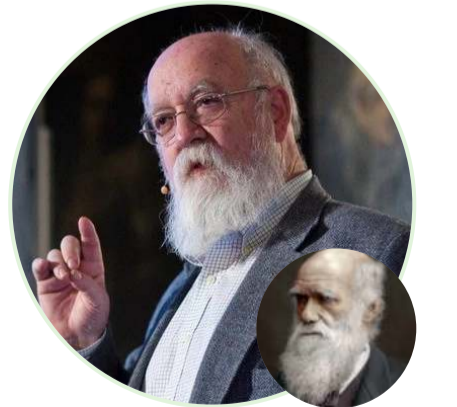
(2022) विज्ञानाच्या बेताल वर्चस्वावर

स्रोत: onlinephilosophyclub.com

हा दृष्टीकोन या कल्पनेला आव्हान देतो की विज्ञान पूर्णपणे मानवी अनुभव आणि मूल्यांपासून वेगळे केले जाऊ शकते. हे सूचित करते की असे करण्याचा प्रयत्न - एक प्रकारचा शुद्ध वस्तुनिष्ठतेचा दावा करणे - केवळ दिशाभूलच नाही तर संभाव्य धोकादायक आहे.

Daniel C. Dennett विरुद्ध 🦋 Hereandnow

“Hereandnow” आणि दुसऱ्या वापरकर्त्यामध्ये (नंतर प्रख्यात तत्त्वज्ञ Daniel C. Dennett असल्याचे उघड झाले) यातील चर्चा या मुद्द्यावरील तात्विक विचारांमधील खोल विभाजन स्पष्ट करते. Dennett, अधिक वैज्ञानिक दृष्टीकोनाचे प्रतिनिधित्व करत, सखोल तात्विक चौकशीची गरज नाकारतो, “मला त्या लोकांपैकी कोणातही स्वारस्य नाही.” या प्रश्नांची पूर्तता करणाऱ्या तत्त्वज्ञांची यादी सादर केल्यावर (^) “काहीही नाही” .

चार्ल्स डार्विन की डॅनियल डेनेट?

ही देवाणघेवाण “विज्ञानविरोधी” कथनाच्या केंद्रस्थानी असलेल्या समस्येवर प्रकाश टाकते: तात्विक चौकशी अप्रासंगिक किंवा वैज्ञानिक प्रगतीसाठी हानिकारक म्हणून काढून टाकणे.

निष्कर्ष: तात्विक छाननीची गरज

विज्ञानविरोधी कथन, त्याच्यावर खटला चालवण्याच्या आणि वैज्ञानिक संशयाला दडपण्याच्या आवाहनासह, वैज्ञानिक अधिकाराच्या धोकादायक अतिरेकीचे प्रतिनिधित्व करते. वास्तविकतेच्या मूलभूत अनिश्चिततेपासून दूर जाण्याचा हा एक गृहित अनुभवजन्य निश्चिततेचा प्रयत्न आहे. तथापि, ही निश्चितता भ्रामक आहे, जी तात्विक तपासणीला तोंड देऊ शकत नाही अशा कट्टर गृहीतकांवर आधारित आहे.

आमच्या युजेनिक्सवरील लेखात सखोलपणे शोधल्याप्रमाणे, विज्ञान जीवनासाठी **मार्गदर्शक तत्त्व** म्हणून काम करू शकत नाही कारण त्यात **मूल्य** आणि अर्थाच्या प्रश्नांना सामोरे जाण्यासाठी आवश्यक तात्विक आणि नैतिक पाया नाही. असे करण्याचा प्रयत्न युजेनिक्स सारख्या धोकादायक विचारसरणीकडे नेतो, ज्यामुळे जीवनाची समृद्धता आणि जटिलता केवळ जैविक निर्धारवादापर्यंत कमी होते.

- ▶ धडा “विज्ञान आणि नैतिकतेपासून मुक्त होण्याचा प्रयत्न याने” तत्त्वज्ञानापासून मुक्त होण्यासाठी विज्ञानाच्या शतकानुशतके चालू असलेल्या प्रयत्नांचे प्रदर्शन केले.
- ▶ धडा “एकरूपतावाद: युजेनिक्सच्या मागे असलेल्या मतप्रणालीने” वैज्ञानिक तथ्ये **तत्त्वज्ञानाशिवाय** वैध आहेत या कल्पनेत अंतर्निहित कट्टरतावादी खोटेपणा उघड केला.
- ▶ “ जीवनासाठी मार्गदर्शक तत्त्व म्हणून अध्याय विज्ञान?” विज्ञान जीवनासाठी **मार्गदर्शक तत्त्व** का म्हणून काम करू शकत नाही हे उघड केले.

विज्ञानविरोधी किंवा “*विज्ञानावरील युद्ध हे*” वैज्ञानिक अखंडतेचे संरक्षण नाही, तर तत्त्वज्ञानापासून मुक्त होण्यासाठी विज्ञानाच्या शतकानुशतके चाललेल्या संघर्षांचे प्रतिनिधित्व करते, जसे की युजेनिक्स लेखात खोलवर शोध घेतला आहे. “*विज्ञानविरोधी*” पाखंडी घोषणांद्वारे कायदेशीर तात्विक आणि नैतिक चौकशी शांत करण्याचा प्रयत्न करून, वैज्ञानिक संस्था अशा प्रथेमध्ये गुंतलेली आहे जी मूळतः कट्टर स्वभावाची आहे आणि म्हणून चौकशी-आधारित छळाशी तुलना करता येते.

तत्त्वज्ञानी **David Hume** ने चपखलपणे निरीक्षण केल्याप्रमाणे, मूल्य आणि नैतिकतेचे प्रश्न मूलभूतपणे वैज्ञानिक चौकशीच्या कक्षेबाहेर आहेत:

(2019) विज्ञान आणि नैतिकता: नैतिकता विज्ञानाच्या तथ्यांवरून काढता येते का?

1740 मध्ये तत्त्वज्ञानी **डेव्हिड ह्यूम** यांनी या समस्येचे निराकरण केले पाहिजे: *विज्ञानातील तथ्ये मूल्यांना आधार देत नाहीत . तरीही, काही प्रकारच्या वारंवार येणाऱ्या मेसप्रमाणे, विज्ञान सर्वशक्तिमान आहे आणि लवकरच किंवा नंतर मूल्यांच्या समस्येचे निराकरण करेल ही कल्पना प्रत्येक पिढीसह पुनरुत्थित होताना दिसते.*

स्रोत: [Duke University: New Behaviorism](https://www.duke.edu/~hsh1000/behaviorism/)

शेवटी, विज्ञानावर प्रश्नचिन्ह लावणाऱ्यांवरील युद्धाची घोषणा ही मूलभूतपणे कट्टरतावादी म्हणून ओळखली पाहिजे. तत्त्वज्ञानाचे प्राध्यापक **Justin B. Biddle** बरोबर आहे की विज्ञानविरोधी किंवा “*विज्ञानावरील युद्ध*” हे दोन्ही तत्त्वज्ञानी चुकीचे आणि धोकादायक आहे. हे कथन केवळ मुक्त चौकशीसाठी धोका नाही, तर नैतिक वैज्ञानिक सराव आणि ज्ञान आणि समज यांचा व्यापक पाठपुरावा या मूलभूत पायाचे प्रतिनिधित्व करते. वैज्ञानिक प्रयत्नांमध्ये, विशेषतः युजेनिक्स आणि जीएमओ सारख्या नैतिकदृष्ट्या संवेदनशील क्षेत्रांमध्ये, तात्विक छाननीच्या सतत आवश्यकतेचे हे एक स्पष्ट स्मरणपत्र आहे.

१६ डिसेंबर, २०२४ वर मुद्रित केले

GMO वादविवाद
युजेनिक्स वर एक गंभीर दृष्टीकोन

© 2024 Philosophical.Ventures Inc.